

Vrij voorsorteren op later:

Aanbevelingen om vo-leerlingen de kans te geven verder te kijken dan typische mannen- en vrouwenberoepen

Leerlingen sorteren al vroeg voor op een mannen- of vrouwenberoep. In het kort, jongens kiezen voor techniek en meiden kiezen voor de zorg.

We zien deze segregatie terug in de profiel- en studiekeuzes van leerlingen in het voorgezet onderwijs. De keuzes van leerlingen voor een profiel een studie of een beroep worden beïnvloed door denkbeelden over wat mannen en wat vrouwen 'horen' te doen. Deze verwachtingen worden genderstereotypen genoemd. Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) kan een belangrijke rol spelen in het doorbreken van genderstereotypen zodat leerlingen de kans krijgen om verder te kijken dan typische mannen- en vrouwenberoepen.

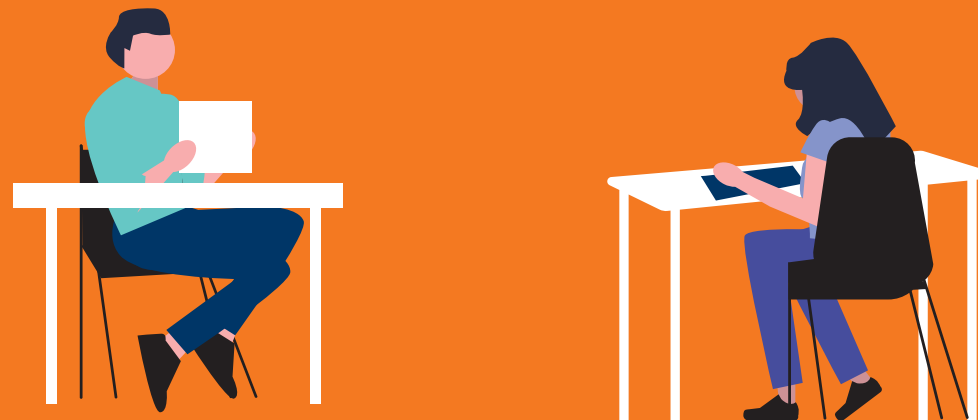
VHTO deed onderzoek naar de mate waarin genderstereotypen een rol spelen binnen LOB. In deze handout geven we een terugkoppeling.

Voor het volledige rapport 'Vrij voorsorteren op later', kijk op www.vhto.nl/vrijvoorsorterenoplater.

Wat zijn genderstereotypen?

Stereotypen zijn sociaal geconstrueerde ideeën die, op basis van een kenmerk zoals gender, omschrijven hoe iemand zou moeten zijn met betrekking tot hun uiterlijk, capaciteiten, interesses en gedrag. Die stereotypen hebben invloed op de manier waarop mensen informatie over zichzelf en anderen belevan, interpreteren en onthouden (*Ellemers, 2018*). Genderstereotypen zijn ideeën en verwachtingen gerelateerd aan mannen of vrouwen. Het gaat dan om het onderscheid tussen mannen en vrouwen die niet alleen als verschillend maar ook als tegengesteld worden gezien (*Heilman, 2012*). Genderstereotypen kunnen impact hebben op interesses en zelfvertrouwen van leerlingen. Als genderstereotypen niet worden weerlegd, houden ze zichzelf in stand.

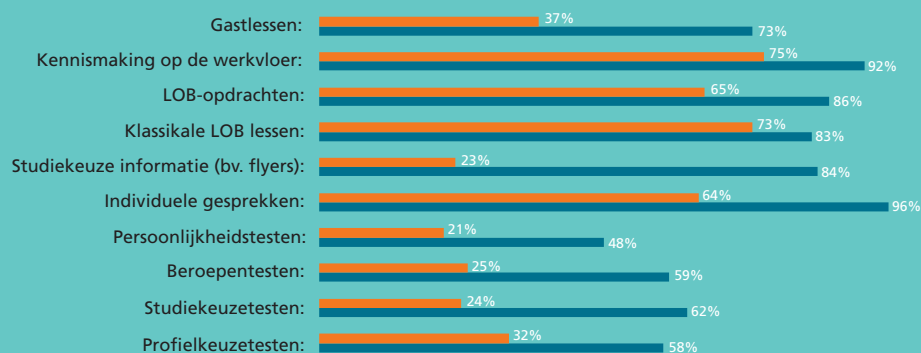
Onderzoek naar genderstereotypen in LOB

We zetten een survey uit die werd ingevuld door 166 onderwijsprofessionals. Daarnaast interviewden we acht decanen en vier van de grootste LOB- methode aanbieders. Op basis van de verzamelde data identificeren we acht risico's in de manier waarop LOB wordt ingericht op middelbare scholen in Nederland die bij kunnen dragen aan stereotype profiel-, studie- en beroepskeuzes van leerlingen.

1. Hoe wordt LOB ingericht?

a. Een enorme variëteit aan LOB-activiteiten: van gesprekken tot meeloopdagen.

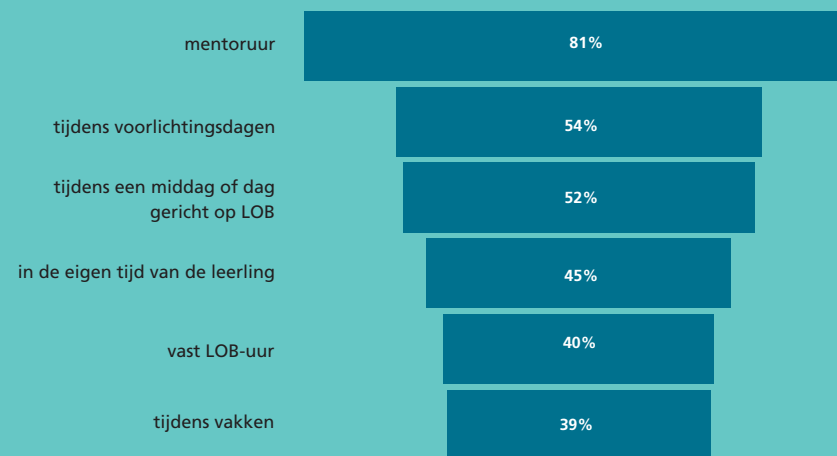
Welke LOB-activiteiten zetten jullie in, vroegen we aan de respondenten. Daaruit bleek dat scholen een enorme verscheidenheid inzetten voor LOB. Bijna alle scholen geven aan individuele LOB-gesprekken te voeren of zegt kennismakingen met de werkvloer te organiseren. Deze activiteiten lijken de basis te vormen van LOB op school.

■ zijn verplicht

■ worden ingezet of aangemoedigd

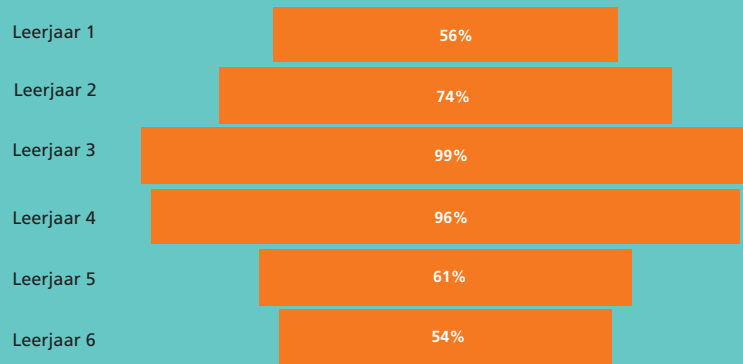
b. LOB in het rooster: van tijdens het mentoornuur tot een LOB-dag
Wanneer vindt LOB plaats, vroegen we aan de respondenten. Ze konden daarbij meerdere opties aanvinken. LOB vindt het vaakst plaats tijdens het mentoornuur. Dat is zo bij alle onderwijstypen. Decanen signaleren daarbij wel een risico, namelijk dat deze uren al vaak vol zitten met andere activiteiten waardoor LOB ondergesneeuwd kan raken.

Wanneer	Alle	Praktijk	VMBO	HAVO	VWO
Mentooruur	81%	56%	80%	88%	92%
Vakken	39%	44%	46%	40%	32%

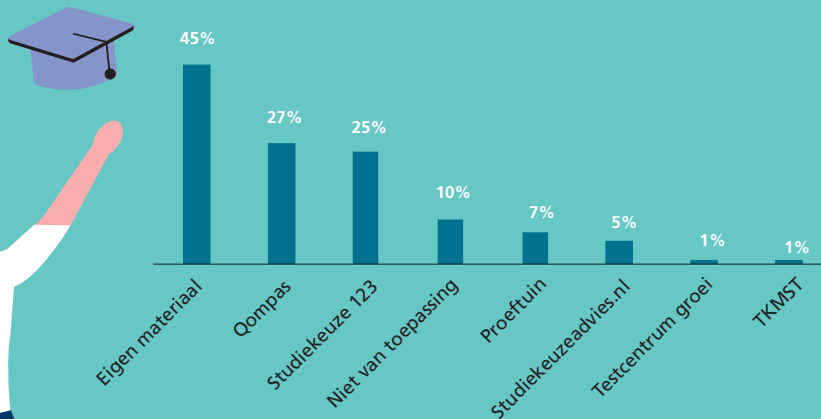
c. LOB in de schoolloopbaan: van vanaf leerjaar 1 tot en met het eindexamenjaar

We vroegen aan de respondenten in welke jaren LOB wordt ingezet. Meerdere antwoorden waren daarbij mogelijk. Op bijna alle scholen wordt in leerjaar 3 en 4 aandacht geschonken aan LOB. Het lijkt erop dat LOB vaak pas wordt gestart in het leerjaar van de profielkeuze (leerjaar 2 op vmbo, leerjaar 3 op havo en vwo).

d. LOB-methoden: van (particuliere) aanbieder tot eigen ontwerp

Van welke leverancier worden LOB-tools of methoden ingezet, vroegen we aan de respondenten. Tientallen verschillende partijen werden genoemd. Het vaakst ontwikkelen de respondenten eigen materiaal.

2. Hoe kijken onderwijsprofessionals betrokken bij LOB aan tegen LOB?

Over het algemeen zijn onderwijsprofessionals betrokken bij LOB tevreden over de inrichting. Ze zien daarnaast ook kansen en vereisten voor de verbetering.

7,2

is het cijfer dat respondenten geven voor LOB op hun school

Verbeterpunten:

1. Draagvlak
2. Handelingsperspectief voor mentoren en vakdocenten
3. Tijd en middelen

3. Verschillen de adviezen voor meiden en jongens?

In ons onderzoek onderzochten we of profielkeuzeadviezen door onderwijsprofessionals mogelijk genderbias bevatten. We legden respondenten een hypothetische situatie voor met betrekking tot de profielkeuze van een leerling. De ene keer heette de leerling Anouk en de andere keer Thomas. De teksten werden random verdeeld over de respondenten. Wij analyseerden de gegeven adviezen, de uitkomst staat in onderstaande tabel.

In 42% van de gevallen gaven de respondenten aan geen advies te kunnen geven op basis van de informatie in de tekst. In de overige gevallen (58%) gaven de respondenten wel een advies. In het geval van de tekst met Anouk gaven de respondenten minder vaak een positief advies en vaker een negatief advies voor het volgen van een technisch profiel dan verwacht zou worden als gender niet zou uitmaken. In geval van Thomas gaven de responderen vaker een positief advies en minder vaak een negatief advies voor het doen van een technisch profiel dan verwacht zou worden als gender van de leerling niet zou uitmaken.

	Anouk (N=55)	Thomas (N=62)
Geen	23 (42%)	27 (42%)
Positief	13 (24%)	26 (44%)
Negatief	19 (35%)	9 (15%)

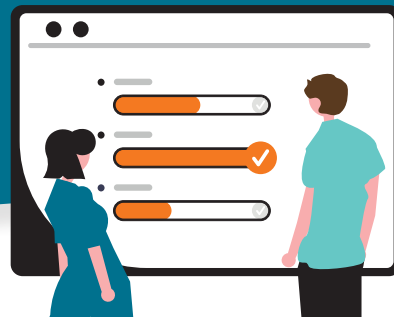
Risico 1: Als LOB niet voldoende ruimte krijgt binnen een school, bestaat het risico dat leerlingen te weinig tijd krijgen om zich op verschillende profielen, studies en beroepen te oriënteren. Dit kan stereotiepe keuzes in de hand werken.

Ons advies: Begin op tijd met LOB en laat leerlingen vaak kennismaken met verschillende beroepen en verschillende (counterstereotiepe) rolmodellen.

- Start in het eerste leerjaar met LOB. Op die manier hebben leerlingen ruim de tijd om zich voor te bereiden op een profiel-, studie- of beroepskeuze.
- Zet in het eerste jaar kennis centraal over de arbeidsmarkt en de verschillende sectoren en focus minder op het koppelen van beroepen aan eigen talenten en vaardigheden.
- Als je ouders of verzorgers betreft, laat leerlingen dan ook kennismaken met het beroep van de ouders of verzorgers van een andere leerling uit de klas. Denk ook aan ouders die juist een counterstereotiepe beroep of onbekend beroep hebben en zorg ervoor dat de hele klas daarmee kennis kan maken.

Risico 2: Als vooral wordt gefocust op leerlingen die nog zoekende zijn dan bestaat het risico dat leerlingen die al wel een keuze hebben gemaakt niet voldoende worden uitgedaagd om hun keuzes te toetsen. Leerlingen krijgen hierbij minder kans om eventuele stereotiepe keuzes te toetsen.

Ons advies: stimuleer leerlingen die al een keuze hebben gemaakt ervaringen op te doen in de sector van hun keuze of juist in een sector of beroep dat ze niet leuk denken te vinden. Die ervaringen kunnen de profiel- of studiekeuze van de leerling bevestigen, maar in sommige gevallen misschien ook ter discussie stellen.

Risico 3: Als mentoren en docenten zich niet bekwaam genoeg voelen in de begeleiding rondom studies en loopbanen, dan is er een kans dat ze LOB uit de weg gaan. Hierdoor krijgen leerlingen minder ruimte om te reflecteren op (stereotiepe) keuzes.

Ons advies: zorg dat decanen, mentoren en docenten voldoende zijn getraind om leerlingen op een veilige en laagdrempelige manier te laten reflecteren op welke beroepen ze bij zichzelf vinden passen en welke ze al op jonge leeftijd uitsluiten.

- Geef decanen, mentoren en docenten de tijd zich te ontwikkelen op het gebied van LOB. Zij krijgen hierdoor het zelfvertrouwen om gesprekken te voeren met het oog op brede oriëntatie waardoor leerlingen worden geprikkeld na te denken over de keuze die ze hebben gemaakt of nog gaan maken.
- Maak daarvoor vanuit de schoolleiding aandacht en budget voor vrij.

Risico 4: Als de profieladviezen van decanen, mentoren en docenten worden beïnvloed door genderbias, dan bestaat het risico dat leerlingen een ander profiel-advies krijgen op basis van hun gender.

Ons advies: Maak decanen, mentoren en docenten ervan bewust dat ze onbewuste genderstereotiepe opvattingen kunnen hebben over leerlingen en dat dit invloed kan hebben op de profieladviezen die ze geven.

- Een eerste stap kan zijn het bekijken van een video. Bijvoorbeeld deze video van de BBC over speelgoed dat kinderen krijgen aangeboden of de video 'Uit het keurslijf' van Atria die uitlegt wat genderstereotypen zijn.
- Daarnaast zijn er ook trainingen om mensen bewust te maken hoe vooroordelen rondom een gender een rol kunnen spelen.

Uit ons onderzoek blijkt dat wanneer onderwijsprofessionals advies geven over de keuze voor een Natuur en Techniekprofiel, jongens vaker een positief advies krijgen dan meiden. Hoe we dit onderzochten? Lees het rapport op vhto.nl/vrijvoorsorterenoplater

Risico 5: Als decanen, mentoren en docenten zich onvoldoende bewust zijn van de rol die hun achtergrond kan spelen bij de LOB die zij aanbieden, dan bestaat het risico dat leerlingen in aanraking komen met een beperkt LOB. Dan is het risico aanwezig dat het beperkte LOB-aanbod genderstereotypen over beroepen bevestigt.

Ons advies: zorg voor een gevarieerd aanbod voor leerlingen, zowel qua studies, beroepen en sectoren als qua counterstereotiepe beroepsbeoefenaars.

- Houd het aanbod uit de regio tegen het licht: is er genoeg variatie in sectoren en beroepsbeoefenaars (gender, biculturele achtergrond of sociaaleconomische status)?
- Een centrale coördinator kan de variëteit in de gaten houden.
- Ook intervisie en reflectie kunnen helpen om scherp te blijven toetsen of het aanbod dat leerlingen krijgen voldoende gevarieerd is.

Risico 6: Als makers van LOB-methoden en -testen zich bij het maken ervan onvoldoende bewust zijn van het feit dat de woorden en plaatjes die ze gebruiken een andere uitwerking kunnen hebben op meiden en jongens, dan bestaat de kans dat testen bijdragen aan stereotiepe adviezen.

Ons advies: toets een LOB-methode of test op genderstereotiepe taal- en beeldgebruik.

- Let op hoe een beroep wordt afgebeeld, zowel in wie het beroep uitvoert als de taak die wordt gedaan.
- Heb je te maken met een beroepsbenaming die gekoppeld kan worden aan een man of vrouw, zoals timmerman? Beschrijf dan het beroep op een andere manier bijvoorbeeld als 'iemand die timmert'.

Risico 7: Als testaanbieders onvoldoende communiceren over de aannames die ten grondslag liggen aan een LOB-test, dan bestaat de kans dat een decaan onvoldoende in staat is om risico's op stereotiepe vooroordelen in de testen, te ondervangen.

Ons advies: vraag als decaan naar de aannames die ten grondslag liggen aan een LOB-test en wees als maker ervan daar transparant over.

- Ga altijd over de uitslag van een test in gesprek, ook met ouders.
- Daag leerlingen uit om over die uitslag na te denken en neem de uitslag niet zomaar voor zoete koek aan.
- Stimuleer leerlingen om ervaringen op te doen in de sector van hun keuze of laat ze juist andere tegengestelde studies bezoeken of kennismaken met beroepen die ze uitsluiten.

Risico 8: Ook als scholen brede oriëntatie faciliteren binnen LOB dan bestaat het risico dat de keuzes van leerlingen nog steeds beïnvloed worden door ouders en leeftijdsgenoten met gender-stereotiepe opvattingen.

Ons advies: daag ook leeftijdsgenoten en ouders en verzorgers uit om na te denken over hun eigen opvattingen rondom beroepen of verwachtingen over de profiel-studie- of beroepskeuze van hun zoon of dochter.

- Probeer voorlichtingsavonden met ouders breed te houden, bijvoorbeeld door een introductie waar alle sectoren in voorbij komen.
- Daag ouders tijdens een voorlichting, gesprek of bijeenkomst ook uit om na te denken over hun verwachtingen en opvattingen.

Wil jij jouw leerlingen ook verder laten kijken dan typische mannen- of vrouwenberoepen? Wij kunnen je daarbij helpen met verschillende activiteiten, zoals gastlessen voor de leerlingen of workshops voor de docenten.

Mail naar vhto@vhto.nl voor meer informatie.

